

Nova Bukovica - Sjenjak 2006.

Nova Bukovica - Sjenjak 2006.

Saša Kovačević

Primljeno/Received: 25.01.2007.

Prihvaćeno/Accepted: 08.02.2007.

Tijekom rujna 2006. g. nastavljena su arheološka istraživanja prapovijesnog lokaliteta u Novoj Bukovici, u Podravini kod Slatine. U tekstu se osvrćemo na rezultate ove posljednje, devete, sezone terenskih istraživanja koja je provela ekipa Instituta za arheologiju. Pri tome, posebna pozornost se pridaje otkriću ostataka novoga nadzemnog objekta, ovoga puta nepravilnoga tlocrta.

Ključne riječi: naselja, Podravina, kasno brončano i mlade željezno doba, istraživanja 2006.

Key words: settlements, Drava valley, Late Bronze and Late Iron Age, excavation 2006

Sustavna arheološka istraživanja lokaliteta u Novoj Bukovici na Sjenjaku tijekom posljednjih devet sezona postupno razotkrivaju sliku ovoga kompleksnoga arheološkog lokaliteta.¹ Pri tome, izdvojena su dva horizonta naseljavanja istoga povoljnog, blago uzdignutog položaja, iznad ravnice uz rijeku Dravu. Kao što je poznato, riječ je o naselju s izmaka kasnoga brončanog doba (iz mlade faze kulture polja sa žarama, okvirno datiranog 10.–8. stoljeće prije Krista) i onome iz kasnoga latena (kasnije 2.–1. stoljeće prije Krista), (Kovačević 2001, 66). Samo nalazište smješteno je u Podravini, blizu Slatine, na razmeđu i dodirnom području između sjeverozapadne Hrvatske na zapadu i Slavonije dalje na istoku, zatim južnih mađarskih područja na sjeveru, te srednje Slavonije i Posavine na jugu. Posljedice takva geografskog pozicioniranja lokaliteta ogledaju se i u njegovoj materijalnoj kulturi, posebno kad govorimo o kulturnom identitetu kasnobrončanodobnog naselja (Kovačević 2001). U posljednjih nekoliko sezona, pa tako i tijekom 2006. g., pozornost istraživača bila je većim dijelom usmjerena na mladi horizont naseljavanja, na naselje kasne latenske kulture, pa će se i ovaj kratki rad najviše baviti pokretnim i nepokretnim materijalnim ostacima iz toga razdoblja.

Arheološka istraživanja trajala su 4. - 20. rujna 2006.² Radovi su izvođeni i dalje na parceli, kat. čest. br. 195/2 k.o. Gornja Bukovica, u vlasništvu Adama Hoka. Istraživanja smo nastavili pomičući se dalje prema istoku, odnosno prema pruzi Zagreb-Osijek, pa smo se, kao i prethodnih nekoliko godina, i u ovim posljednjim iskopavanjima posvetili području na južnoj padini brežuljka kojega je zaposjeo prapovijesni lokalitet na Sjenjaku.

Jedan od ciljeva ovogodišnjih terenskih radova bio je istražiti dio lokaliteta koji se nalazi neposredno uz ostatke četiri nadzemna objekta otkrivena 2005. godine.

Do posljednjih istraživanja, provedenih tijekom 2006. g., na Sjenjaku su otkriveni ostaci ukupno pet pravokutnih nadzemnih objekata raznih dimenzija (kuća 1-5), koji su svi grupirani na jednom području i zasigurno pripadaju horizontu kasnoga latena, kao što je prije objavljeno (Kovačević 2006). Moguće je da svi ti objekti pripadaju jednom zajedničkom gospodarstvu, uvjetno rečeno, farmi. Istom sklopu pripada i nadzemni objekt nepravilnog tlocrta (objekt 1) otkriven tijekom arheoloških istraživanja 2006. g., a koji se nalazi istočno od otkrivenih nadzemnih objekata u 2005. g. i u njihovoj je neposrednoj blizini. Kasnije u tekstu vratit ćemo se podrobnijem opisu ovoga i nekih drugih, 2006. g. otkrivenih, objekata.

Dakle, istraživanja tijekom 2006. g. usmjerili smo prema otkrivanju novih elemenata naseobine i dosezanje, s obzirom na raspoloživa materijalna sredstva i prilike, što je moguće više informacija o mikrostrukturi, odnosno dijelu kasnolatenskog naselja u kojem smo naišli na nadzemne objekte pravokutnog tlocrta, s pripadajućim ukopanim objektima (otpadne jame, „bunari“, moguća gliništa i sl.), (Kovačević 2004). Kao metodološka osnova istraživanja i dalje nam je služio sustav stratigrafskih jedinica. Zacrtna su i istražena dva niza sondi (VII i VIII) u punoj širini od jednoga do drugog ruba njive. Tijekom posljednje kampanje istraženo je još 203,5 m² lokaliteta u Novoj Bukovici, čime se ukupna istražena površina na ovom nalazištu penje na značajnih 2306,5 m². Do sada je definirano i istraženo više od 930 stratigrafskih jedinica, tijekom sezone 2006. g. njih 67, koje u pravilu predstavljaju ukopane objekte i njihove zapune. Sam lokalitet prilično je oštećen intenzivnom zemljoradnjom, što je od istraživača ovoga lokaliteta shvaćeno kao dodatni izazov i povod da se iz takve relativno nepovoljne situacije izvuče što više dragocjenih podataka i ukaže na vrijednost i značaj prapovijesnih naselja na Sjenjaku.

Prijašnjih godina potvrđena je pretpostavka da se i unutar kasnolatenskog horizonta na lokalitetu u Novoj Bukovici mogu izdvojiti barem dvije, ne nužno vremenski znatno udaljene faze, što je prvi put indicirala situacija na području □ d/I, gdje je tijekom istraživanja 2004. g. istražen latenski bunar/dublja jama koju je presjekao drugi latenski objekt. Cijeli taj sklop ili grupacija, prije u tekstu spomenutih nadzemnih objekata, zajedno s 2006. godine otkrivenim objektom 1, pripadala bi toj najmlađoj

1 Za više informacija o povijesti istraživanja lokaliteta u Novoj Bukovici vidjeti: Kovačević 2005., s navedenom literaturom.

2 U provedbi istraživanja, kao glavni financijski pokrovitelj, sudjelovalo je Ministarstvo kulture Republike Hrvatske. Usto, financijsku ili logističku podršku nam svake godine pružaju Općina Nova Bukovica, kojoj se ovom prilikom na tome toplo zahvaljujemo, te Zavičajni muzej u Slatini i sam Institut za arheologiju u Zagrebu.

Sl. 1. Objekt 1 u □ e+f/VII+VIII (snimio: S. Kovačević)

Fig. 1. Object No.1 in □ e+f/VII+VIII (photo by S. Kovačević)

fazi latenskog horizonta i općenito, posljednjim ostacima materijalne kulture na Sjenjaku prije suvremenosti.

No vratimo se samim nalazima ove posljednje sezone istraživanja.

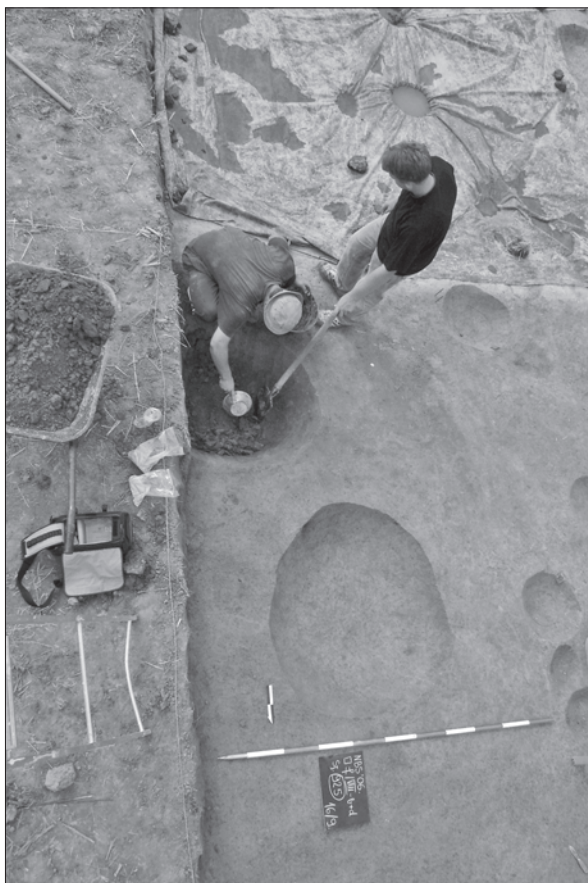
Među pronađenim objektima treba spomenuti ukopane objekte koje u našim terenskim radovima pratimo nekoliko posljednjih godina. Tako smo uži kanalčić Sj. 675, 676 ponovo definirali na području cijele ovogodišnje sonde (□ f+g/VIII+VIII), s tim da on odlazi dalje istočno, u neiskopani dio lokaliteta. Upravo ovaj kanalčić, koji prema svim indicijama pripada razdoblju mladega željeznog doba, na području □ c-d/IV-VI (istraženom 2005. g.) presjekao je nekoliko objekata (Kovačević 2006). Među zanimljivijim stratigrafskim situacijama te vrste je, primjerice, pojava rupa od stupova u □ d/IV (SZ ugao kuće 3) koje su očito ukopane kroz rahlu zapunu navedenoga kanala u solidniju zdravicu (Kovačević 2006, slika 1). I to je još jedna informacija koja nam ukazuje na postojanje više vremenskih odsjeka unutar kasnolatenskog naselja na Sjenjaku, možda i dokaz širenja naselja na područje na padini brežuljka koje je prije bilo rubno ili od manje važnosti, a koje je prije gradnje nadzemnih objekata zauzimao splet kanala raznih dimenzija (Kovačević 2003).

Najbrojniji tip objekta i ove godine su ostaci nekadašnjih nadzemnih objekata, odnosno, rupe od stupova. Posebno je zanimljiva jedna grupacija rupa od stupova, ona na području □ e+f/VII+VIII (slika 1). Radi se o skupini od dvadesetak rupa od stupova, približno sličnog promjera (oko 40 cm) i očuvane dubine (oko 20 cm), a koje u tlocrtu sastavljene čine nepravilni nadzemni objekt što na južnom dijelu ima kružni dio promjera oko 4 m, a na koji se u smjeru sjever-jug i jugozapad-sjeveroistok nastavlja ljevčasto dvije ograde. Za ovu tvorevinu, koju

samo nazvali objekt 1, za sada pretpostavljamo da je mogla biti određena vrsta obora za držanje stoke ili možda neki drugi gospodarski objekt. U neku ruku, nalaz ovoga nadzemnog objekta najzanimljiviji je rezultat istraživanja 2006. godine i zajedno s cijelom grupacijom nadzemnih objekata čiji je dio, predstavlja značajnu dopunu poznavanju izgleda i tipologije objekata prapovijesnih naselja na tlu sjeverne Hrvatske.

Među ostalim objektima u posljednjoj sezoni istraživanja u znatnijem broju su nam se ponovo javile otpadne jame, i to kako one iz kasnoga brončanog doba (tri objekta), tako i one s materijalnim ostacima kasnolatenske kulturne pripadnosti (četiri objekta). Zanimljivo je da se među ove četiri latenske jame nalaze dvije prilično duboke: Sj. 875, 876 u □ d/VIII, koja je sjevernim rubom presjekla ostatak kasnobrončanodobne jame Sj. 871, 872, te Sj. 875, 876 po tlocrtu, dimenzijama i sastavu vrlo srodna dublja, uža jama Sj. 911, 912 u □ f/VIII-d (slika 2). U profilu obje jame bilo je vidljivo da su zapunjavane u određenom razdoblju, s više zapuna, što s obzirom na njihovu dubinu (oko 2 m) i nije neobičan podatak. U obje jame naišli smo na priličnu količinu ručno izradene latenske keramike, te dosta lijepe i ugljene.

Općenito, što se pokretnih nalaza tiče, tijekom terenskih istraživanja 2006. g. skupljeno je ukupno 76 vrećica lijepe, keramike i kamena, a uzeta su 24 uzorka zapune i ugljena. Kao što je bilo za očekivati, najbogatije nalazima su bile upravo spomenute dublje cilindrične otpadne jame iz latenskog vremena – Sj. 875, 876 i Sj. 911, 912. Posebno se po brojnosti ističu ulomci keramičkih posuda, među kojima je najčešća grublja kućna keramika. Vrijedi ovdje izdvojiti nalaz cijele zdjele pronađene u donjem dijelu latenske jame Sj. 875,

Sl. 2. Jame Sj. 911, 912 i Sj. 925 u □ f/VIII (snimio: S. Kovačević)

Fig. 2. Pits SU 911, 912 and SU 925 in □ f/VIII (photo by S. Kovačević)

876. Radi se o većoj, rukom izrađenoj zdjeli uvučenog ruba, zagladene površine, od crne dobro pečene gline. U latenskim jamama pojavljuju se i karakteristični ulomci posuda kulture polja sa žarama (koso i horizontalno facetirani rubovi ...), inače, inventar poznat iz kasno-brončanodobnih jama na Sjenjaku (iz mlade faze KPŽ, stupanj HaB). Među prepoznatljivim latenskim komadima ističu se rijetki komadi latenskih posuda sive boje, izrađenih na kolu, te grublji lonci hrapave površine, ukrašeni šibljastim prevlačenjem i s primjesama grafitu. Od ostalih nalaza treba istaknuti nove nalaze grumena troske, koji ukazuju na određenu metaluršku aktivnost na lokalitetu u Novoj Bukovici, što nadopunjuje sliku svakodnevnice i predodžbe o gospodarskoj osnovi naselja (Kovačević 2001; Šoštarić 2001), ulomke više kamenih žrvnjeva i kamenu drobilicu, keramičke pršljene, kronološki značajan ulomak narukvice od plavoga stakla iz razdoblja kasnoga latena, te nekoliko brončanih i željeznih predmeta kojima zbog oštećenosti i korozije za sada ne možemo razaznati izgled ni odrediti namjenu. I ovogodišnji nalazi u cijelosti se uklapaju u prije postavljenu dataciju dva naselja na nalazištu u Novoj Bukovici u HaB razdoblje kasnoga brončanog doba, te u kasnu fazu latenske kulture.

Zaključujemo kako su ovogodišnja istraživanja ponovo potvrdila opravdanost sustavnih terenskih istraživanja lokaliteta u Novoj Bukovici, jer iz godine u godinu ona na svjetlo dana donose nove i vrlo značajne informacije kako o infrastrukturi, materijalnom nasljeđu i kulturnoj pripadnosti, tako i o elementima svagdašnjeg života unutar dva prapovijesna naselja u arheološki vrlo intrigantnom području Podravine, na sjeveru zapadne Slavonije.

Literatura

- Kovačević S., 2001, Istraživanja prapovijesnog lokaliteta u Novoj Bukovici na položaju Sjenjak – povijest i novi rezultati, Pril InstArheolZagreb 18/2001., Zagreb, 63–78.
- Kovačević S., 2003, Odvodni sustav kanala i arheološki lokalitet Nova Bukovica – Sjenjak, Hrvatske vode, časopis za vodno gospodarstvo, godina 11, br. 43, Zagreb 2003., 119-127.
- Kovačević S., 2004, Izvješće o rezultatima arheoloških istraživanja na lokalitetu "Sjenjak" u Novoj Bukovici kod Slatine tijekom 2004. godine, Izvješće o rezultatima istraživanja upućeno Ministarstvu kulture, Zagreb, 2004., u arhivi Instituta za arheologiju
- Kovačević S., 2005, Arheološka istraživanja u Novoj Bukovici tijekom 2004., AIA I, Zagreb, 31-35.
- Kovačević S., 2006, Nova Bukovica – Sjenjak 2005., AIA II, Zagreb, 33-35.
- Šoštarić R., 2001, Karbonizirani biljni ostaci iz prapovijesnog lokaliteta u Novoj Bukovici na položaju Sjenjak, PrilInstArheolZagreb, vol. 18/2001., Zagreb, 79 –83.

Summary

In the course of 2006, the Institute of Archaeology continued the systematic archaeological excavation of the settlements from the periods of the Late Bronze and Late Iron Age in Nova Bukovica on the site Sjenjak near Slatina, for the ninth season. In the research 2006, a range of new archaeological objects were discovered, among which the remains of an over-ground object with an irregular ground plan – Object 1 – (Fig. 1.) are to be mentioned in particular. The object is placed in the immediate proximity of rectangular but alike objects (5 in number), which had been explored in the previous years. The newly discovered object is assumed to have functioned as a livestock pen. Object 1 in the south has a round part with the diameter of about 4 m, which is prolonged in the direction of north-south and south-west-northeast into two series of columns, balustrades, in the shape of a crater. Most of the post holes which form the object are of a similar diameter (about 40 cm) and of a similar depth (about 20 cm). The low depth of some of the objects is a direct consequence of permanent damagings of the site on grounds of intensive husbandry.

Besides the above mentioned, a more considerable appearance of waste pits from the period of the Late Bronze Age as well as some which culturally belong to the Late La Tène (Fig. 2.), is to be pointed out. Two rather deep (around 2m depth) and rather narrow cylindrical pits, covered with several earth fills, should be mentioned in particular, because they were rich in finds, in the first place hand made La Tène ceramics. Among other finds, the repeated find of cinder clumps is to be mentioned, which points to certain metallurgic activity within the settlement in Nova Bukovica; as well as a dark blue glass bracelet fragment from the Late La Tène, which is of chronological importance.